

Energetika siyosati

Termiz davlat universiteti

iqtisodiyot fakulteti o'qituvchisi

Djo'rayeva Lola Abdugabbarovna

Talabalar

Xazratkulov Bekzod Xazratkulovich

Amonova Muxlisa Orifjonovna

Boboqulova Ra'no Xusniddin Qizi

Annotatsiya: Ushbu ilmiy maqolada energetika siyosati haqida va bu borada amalga oshirilayotgan ishlar yuzasidan fikr-mulohazalar keltirilib, Yangi O'zbekistonda mazkur sohani rivojlantirish ta'kidlab o'tilgan.

Ushbu maqolani yozishdan maqsad: Energetika siyosatining davlat ahamiyatidagi dolzarbligi, uning iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyati ochib berilgan.

Natija: Energetika siyosati davlat tarkibiy negizini belgilab beradigan eng muhim qoidalari asosida yuzaga kelishi ta'kidlanadi.

Kalit so'zlar: Energetik siyosat, energetik xavfsizlik, korxonalar, soha rivoji.

Energy policy

Abstract: In this scientific article, opinions are given about the energy policy and the work being carried out in this regard, and the development of this field in New Uzbekistan is emphasized.

The purpose of writing this article: The importance of energy policy in the state, its role and importance in the economy is revealed.

Result: It is emphasized that the energy policy is based on the most important rules that determine the structural basis of the state.

Key words: Energy policy, energy security, enterprise, industry development.

Энергетическая политика

Аннотация: В данной научной статье даются мнения об энергетической политике и проводимой в этом направлении работе, а также подчеркивается развитие этой сферы в Новом Узбекистане.

Цель написания данной статьи: Раскрывается важность энергетической политики в государстве, ее роль и значение в экономике.

Результат: Подчеркивается, что энергетическая политика базируется на важнейших правилах, определяющих структурную основу государства.

Ключевые слова: Энергетическая политика, энергетическая безопасность, предпринимательство, развитие отрасли.

Energetik siyosat – davlatning yaqin va uzoq istiqboldagi rivojlanishining siyosiy va iqtisodiy vazifalariga muvofiq zamonaviy tarixiy davr sharoitlariga tadbiriq etilgan holda ishlab chiqiladigan ilmiy-amaliy faoliyatning murakkab va ko‘p qirrali yo‘nalishidir. U rivojlanish strategiyasiga javob berishi va jahon andozalariga mos kelgani holda davlatning iqtisodiyotini ta‘minlashi kerak. Energetik siyosatning strategiya va taktikasini farqlash kerak.

Energetik strategiya – bu energetikada uzoq muddatli ustuvor yo‘nalishlar va ularni amalga oshirish mexanizmlarini rivojlantirishning ilmiy asoslangan tuzilmasi, taktika – qisqa vaqtli bosqichlar muammolarini hal qilish yo‘llari va unga erishish mexanizmlaridir.

Davlatning energetika siyosatining muhim vazifasi – umuman davlat havfsizligining tarkibiy qismi sifatida uning energetik mustaqilligi va xavfsizligini ta‘minlash hisoblanadi.

Shu munosabat bilan mazkur dalillar rivojlanishning aniq bir tarixiy bosqichida jamiyat rivojining siyosati va strategiyasida kerakli o‘rinni topishi kerak.

Energetik xavfsizlik – bu iste‘molchilarning energiyaga bo‘lgan joriy va istiqboldagi ehtiyojlarini texnik va iqtisodiy xavfsiz qanoatlantirishga kafolat beruvchi energetikaning holatidir. Bunday talqin butun YAIMning holatini va vazifalarini aks ettirmaydi. Butun YAIMga va umuman milliy iqtisodiyotga bo‘lgan talablarni hisobga olib davlatning “energetik xavfsizligi” va “energetik mustaqillik” tushunchalarini quyidagi tarzda ifodalash mumkin.

Energetik xavfsizlik – bu davlatning iqtisodiy va ijtimoiy organizmini hatto eng noqulay sharoitlarda ham muxofaza qiluvchi minimal darajadir.

Energetik mustaqillik – davlatning iqtisodiyotini energetik xomashyo bilan emas, balki chekli energiya eltuvchilar bilan ta‘minlash imkoniyatidir.

Shuni ta‘kidlash lozimki, davlatning energetik mustaqilligi shaxsiy resurslar bilan majburiy ta‘minlashni anglatmaydi. Mana, masalan, Yaponiya, xususiy resurs bazasiga ega bo‘lmagani holda rivojlangan sanoati, yuqori darajadagi daromadning va xalqaro siyosatning mavjudligi tufayli chekli energo resurslar bilan ta‘minlashga qodir. Ayni vaqtda energiya eltuvchilarning xalqaro bozori cheksiz miqdorda oxirgi va birlamchi energoresurslarni taklif etadi. Davlatning moliyaviy imkoniyatlarining

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-11

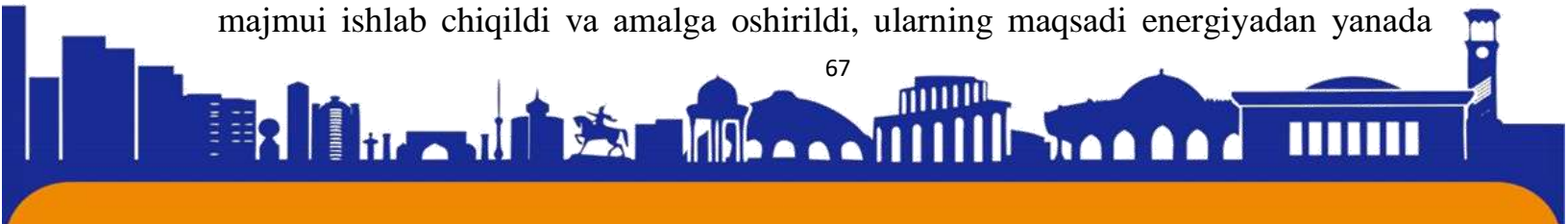
mavjudligi uning energiya eltuvchilarni sotib olish imkoniyatlarini va energiya mustaqilligini ta'minlashni belgilaydi. Shu bilan birga, energoresurlar bilan o'zini ta'minlagan davlatlar ma'lum bir paytda kamomad holatiga tushib qolishlari mumkin, masalan, 1974 yilda shaxtyorlarning ish tashlashlari davrida Buyuk Britaniya.

Energetik siyosatning ustuvor yo'nalishlari quyidagilardir:

- ishonchli energiya ta'minoti;
- energosingamadorlikni oshirish va energiyani tejash imkoniyatlarini maksimal amalga oshirish;
- energetik ifratuzilmani zamonaviylashtirish va qayta qurish;
- energetik obe'ktlarning xavfsizlik, mustaxkamlik va yashovchanlik darajasini oshirish;
- energiya eltuvchi liberallshatirilgan raqobatli bozorlarni yaratish;
- energiya majmuasini tuzilmaviy qayta qurish;
- xususiy energoresurlarni ishlab chiqishni (qazib olishni) orttirish, energiya eltuvchilarning mahalliy va noan'anaviy turlarini jalb qilish;
- atrof muhitga yuklanishni (salbiy ta'sirni) pasaytiruvchi texnologiyalar va energiya manbalarini joriy qilish;
- bozor iqtisodiyoti sharoitlariga muvofiq energetika tarmog'ini isloh qilish;
- YAIMni rivojlantirishga tashqi investitsiyalarni jalb qilish;
- Energiya tashuvchilarni etkazib berishning tashqi manbalarini diversifikatsiyalash;
- YAIM parametrlarini xalqaro normalarga va standartlarga, xususan Yevropa Ittifoqi normalari va standartlariga etkazish.

O'zbekistonning energetika siyosati asoslarini shakllantirishga quyidagi dasturiy qonun hujjatlarining qabul qilinishi imkon berdi: "Energiyadan oqilona foydalanish to'g'risida", "Elektroenergetika to'g'risida" O'zbekiston Respublikasi qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "O'zbekiston Respublikasi energetikasida iqtisodiy islohotlarni chuqurlashtirish to'g'risida"gi farmoni va boshqalar.

Yigirmanchi asrning 70-yillari boshida G'arbiy Yevropa mamlakatlari boshidan kechirgan yoqilg'i-energetika inqirozlari ko'pchilikni energiyadan va atrof muxitdan foydalanishga o'z qarashlarini qayta ko'rib chiqishga majbur qildi. Chora- tadbirlar majmui ishlab chiqildi va amalga oshirildi, ularning maqsadi energiyadan yanada

ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-11

oqilona foydalanish hisoblanar edi. Asosiy davlat tadbirlaridan biri konsalting sxemalarini yaratish bo'ldi. Umumiy holda konsalting sxemasi – biror maxsus tanlab olingan sohada amalga oshiriladigan rejali tadbirlar sistemasidir. Mazkur holda bu tadbirlarga quyidagilar kiradi:

–energiyadan foydalanuvchilarga, ishlab chiqaruvchilarga, reja-iqtisod sektori xodimlariga, ekspluatatsion personalga va xizmat ko'rsatish korxonalarini rahbarlariga energiyani tejash sohasida malakali yordam ko'rsatish tarzida taqdim etadigan konsalting firmalarini yaratish;

–zarur o'quv kurslarini tashkil etish va turli darajadagi tinglovchilar bilan mashg'ulotlar o'tkazish;

–tegishli o'quv dasturlarini va bezakli materiallarni ishlab chiqish;

–ommaviy axborot vositalari orqali keng axborot kompaniyasi, energiyani tejash g'oyasining o'zini reklama qiluvchi va izohlovchi bosma mahsulot chiqarish;

–energiya tejashning muvaffaqiyatli misollarini matbuotda yoritish, mutaxassislar uchun texnik jurnallarda maqolalar tayyorlash va bosib chiqarish.

Butun bir qator konsalting sxemalarini yaratish va joriy qilish G'arbiy Yevropa mamlakatlarning energiyani tejash sohasida yaxshi tomonga o'zgarishlarga ta'sir ko'rsatadi. Masalan, Daniyada 1990 yilda energiyadan umumiy foydalanish 1973 yildagi darajada qoldi, ayni vaqtda yalpi milliy mahsulot shu vaqt mobaynida 40 % oshdi. Hozirgi paytda energiyani tejash va atrof muhitni himoya qilish o'rtasidagi o'zaro munosabatlar sistemasini qurishda ham shunday yondashuv qo'llanilmoqda. Energiyadan foydalanishni ongli rejalashtirish asos qilib olingan, u texnologiya va infratuzilma hisobiga kerakli miqdordagi energiyadan foydalanishga olib keladi. U tuzilmani butunicha qamrab olib, o'z ichiga energiya o'zgarishining barcha bosqichlarini ishlab chiqarish, transport, taqsimlash va uni oxirgi iste'molchi foydalanishini oladi. Energiyani tejash bo'yicha harakatlarning realistik rejasini yaratish asosida energetika sohasidagi tegishli qonun, shuningdek jamiyatda umum qabul qilingan standartlar va normalarning mavjudligi yotadi.

Energiyani tejash dasturini joriy etish uchun quyidagilar zarur:

–energiyani haqiqiy iste'mol qilish bo'yicha, tariflarning maqbul tizimi, yig'imglar to'g'risida, xaridorgirligi va h.k. lar bo'yicha aniq ma'lumotlarga asoslangan dastlabki iqtisodiy taxlilni o'tkazish;

–energiyadan foydalanishni maqbullashtirish bo'yicha zarur birinchi galdagi

tadbirlar ro'yxatini tuzish;

–tanlab olingan chora-tadbirlarni amalga oshirish bo'yicha qaror qabul qilish;

–energiya tizimi ishini maqbullashtirish va energetik menejmentni tanlash;

natijalarni muntazam baholash va barcha manfaatdornlarni ishlarning holati to'g'risida xabardor qilish.

Bu harakatlardan maqsad – erishilgan tejash darajasini saqlab qolish, joriy etilayotgan tadbirlarning samaradorligini baxolash, bundan keyingi tejashlarni rejalashtirish.

Axborot energotizimning barcha qismlari bo'yicha muntazam ravishda yig'iladi, naqd ma'lumotlar bazasi parallel holda yangilanib, ular bilan taqqoslanadi.

Barcha bosqichlarda joriy xabardor qilish amalga oshiriladi. Baholash natijalari va to'plangan axborot bir qator mutaxassislar foydalanishi, shu jumladan, energetika va oxirgi iste'molchilar sohasida foydalanish uchun mo'ljallanadi. Bularning hammasi tajriba to'planishiga va turli xil ijtimoiy guruhlarning qarab chiqilayotgan muammoga bo'lgan munosabatining asta-sekin o'zgarishiga olib keladi. Mazkur jarayon muhim masalalar: energiyani tejash metodlari, narx siyosatini takomillashtirish, yangi mahsulotni baholash, energetikaning ekologik muammolari va ekologiyaning energetik jihatlari bo'yicha ikki tomonlama fikr almashuvni ifodalaydi.

Shunday qilib, konsalting sxemalari bu energiyani oqilona, ekologik jihatdan toza olinishi va foydalanishi siyosatini qaror topshirishning amaliy quroli, mavjud va eng yangi texnologiyalarni takomillashtirish, ularning maqbul joriy qilish metodlari va vositalarini tanlash asosida reja va natijalar olish o'rtasidagi zarur bo'g'in.

Istalgan ishlab chiqarishning (korxonaning) energetik samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish hajmini saqlab qolgan holda energiyani iste'mol qilish darajasini pasaytirish, atrof muhitga salbiy ta'sirni qisqartirish turli resurslardan foydalanish strategiyasiga taalluqli bo'lgan tegishli qarorlar qabul qilinishini talab etadi. Buning asosida energetik audit va energetik menejment yotadi.

Energetik auditning o'tkazilishi – korxonada energetik menejment tizimini joriy etishning boshlanishidir.

Umumiy holda auditni o'tkazish metodikasi na ishlab chiqarilayotgan mahsulot turiga, na qo'llanilayotgan texnologiyaga, na tadqiq etilayotgan ishlab chiqarish (korxonani) tashkil etish shakliga bog'liq bo'lmaydi. Uning asosida auditorning

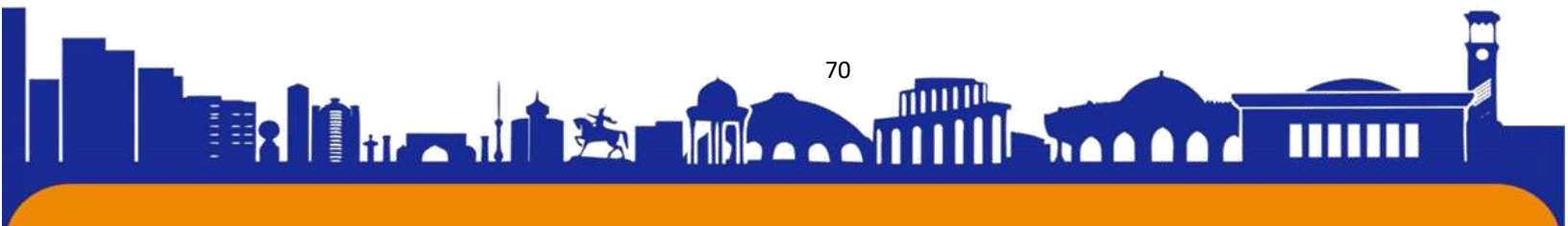
ISSN (E): 2181-4570 ResearchBib Impact Factor: 6,4 / 2023 SJIF 2024 = 5.073/Volume-2, Issue-11

samarali ishini ta'minlashga qodir bo'lgan ma'lum standart (namunaviy) algoritm yotadi, auditor iste'mol qilinayotgan barcha energiya turlarini e'tiborga olishi, ularni qisqartirish bo'yicha, energiyadan foydalanish tuzilmasini maqbullashtirish bo'yicha takliflar ishlab chiqishi kerak.

Xulosa o'rnida shuni ta'kidlash lozimki, energiya va resurslarni tejash XXI asrning muhim vazifalaridan biridir, chunki issiqlik va elektr energiyasini iste'mol qilish inson hayoti va uning hayoti uchun qulay shart-sharoitlarni yaratishning zaruriy shartidir. Mamlakat iqtisodiyotining raqobatbardoshligini, moliyaviy barqarorligini, energetika va ekologik xavfsizligini oshirish, shuningdek, aholining hayot darajasi va sifatini oshirish energiya tejash va modernizatsiya, texnologik rivojlanish va o'tish orqali energiya samaradorligini oshirish potentsialini amalga oshirmasdan energiya resurslaridan oqilona va ekologik jihatdan mas'uliyatli foydalanish mumkin emas.. Jamiyatimizning bir qator iqtisodiy rivojlangan mamlakatlardagi o'rni ham ana shu muammoni hal etish natijalariga bog'liq.

Mamlakatimizda energiya tejash istiqbollari juda katta, faqat energiya resurslaridan oqilona foydalanish kerak. Energiyani tejash va energiya samaradorligi kelajakda iqtisodiy o'sishning asosiy manbalaridan biri sifatida ko'rib chiqilishi kerak. Biroq, shu paytgacha bu manbadan faqat oz miqdorda foydalanilgan. Energiyani tejash va energiya samaradorligini oshirish muammosini hal qilish uzoq muddatli xarakterga ega bo'lib, bu energiya bozorlaridagi munosabatlar tizimini o'zgartirish, muhandislik va ijtimoiy infratuzilma va uni yangi texnologik asosda rivojlantirish, shuningdek ishlab chiqarishning muhim qismini almashtirish va modernizatsiya qilish zarurati bilan bog'liq.

Shuningdek, energiya tejash xizmatlarini sifatli va o'z vaqtida ko'rsatish, muammo bilan shug'ullanuvchi tashkilotlar o'rtasida aloqalarni yo'lga qo'yish, qurilmalar ishlab chiqaruvchi, texnologiyalarni joriy etuvchi, energiya tejash sohasida xizmatlar ko'rsatuvchi tarmoqlarning imkoniyatlarini namoyish etish, energiya tejoychi mahsulotlar ishlab chiqaruvchilar va iste'molchilar o'rtasidagi hamkorlik aloqalarini mustahkamlash muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Федоров А.А. Каменева В.В. Основы электроснабжения промышленных предприятий. М.: Энергоатлмиздат 2014
2. Ермилов А.А. Основы электроснабжения промышленных предприятий. М.: Энергоатомиздат, 2013
3. Гладилин Л.В. Основы электроснабжения горных предприятий. М.: Недра, 1980
4. Конавалова Л.Л., Рожкова Л.Д. Электроснабжения промышленных предприятий и установок. М.: Энергоатомиздат, 2019
5. Правила устройства электроустановок. М.: Энергоатомиздат, 2015
6. Справочник по электроснабжению и электрооборудованию. Т.1 и 2. М.: Энергоатомиздат, 2018
7. Nasritdinov Sh.G. Kon elektrotexnikasi, III qism, Toshkent-2005.

